

EU2013.LT

Europejska Sieć Zapobiegania Przestępczości

Seria *Toolbox* ESZP

Nr 4

Zwalczanie przemocy domowej w UE – strategie i praktyki

W ramach projektu „W kierunku Europejskiego Centrum Wiedzy Specjalistycznej w zakresie zapobiegania przestępczości” – sekretariat ESZP, grudzień 2013 r., Bruksela

Przy wsparciu finansowym z programu Unii Europejskiej „Zapobieganie i walka z przestępczością”
Komisja Europejska – Dyrekcja Generalna do Spraw Wewnętrznych

Zwalczanie przemocy domowej w UE – strategię i praktyki

Przedmowa

Czwarty niezbędnik (*toolbox*) w serii opublikowanej przez sekretariat ESZP jest poświęcony głównemu tematowi prezydencji litewskiej i konferencji dotyczącej najlepszych praktyk z 2013 r., mianowicie „Zapobieganiu przemocy domowej”. W pierwszej części niniejszej publikacji przedstawiono zarys istniejącej polityki i środków ustawodawczych w UE i państwach członkowskich UE oraz ogólne informacje dotyczące gromadzenia danych i programów finansowania związanych z tym tematem. W drugiej części skupiono się na dobrych i obiecujących praktykach, które zostały przedstawione przez 18 państw członkowskich w konkursie pod nazwą Europejska Nagroda w dziedzinie Zapobiegania Przystępczości (ang. *European Crime Prevention Award*, ECPA) 2013. Szczególną uwagę poświęcono niektórym istotnym kwestiom, które często wiążą się z przypadkami przemocy domowej i których dotyczyły wyróżnione nagrodą projekty przedstawione przez Szwecję, Belgię i Chorwację. Uwzględnione tematy obejmują: wspieranie ofiar i zaniechanie dochodzenia w przypadkach przemocy domowej, współpracę między agencjami i model łańcucha oraz wczesne zapobieganie i rolę kształcenia. Kolejna część zawiera streszczenie rozmów, które odbyły się na konferencji dotyczącej najlepszych praktyk (Wilno, 11–12 grudnia 2013 r.), jak również niektórych istotnych wniosków sformułowanych podczas ostatniej rundy konferencji przez czterech uczestniczących ekspertów, zaproszonych przez sekretariat ESZP. W ostatniej części publikacji można znaleźć przegląd wszystkich projektów zgłoszonych do konkursu ECPA.

Publikacje z serii *Toolbox* są sporządzone w języku angielskim i dostępne w zakładce „Library” na stronie internetowej ESZP¹. Aby zapewnić jednak szerokie rozpowszechnianie i wykorzystanie tego dokumentu, część 2 publikacji została przetłumaczona na różne języki narodowe UE przy wsparciu Dyrekcji Generalnej do Spraw Wewnętrznych i Dyrekcji Generalnej do spraw Tłumaczeń Pisemnych Komisji Europejskiej.

Informacja prawna

Zawartość niniejszej publikacji niekoniecznie odzwierciedla oficjalne stanowisko któregośkolwiek z państw członkowskich UE lub którejkolwiek agencji lub instytucji Unii Europejskiej lub Wspólnot Europejskich.

Autorzy

Sekretariat ESZP we współpracy z litewską prezydencją w Radzie Unii Europejskiej, 2013 r.

Sekretariat ESZP

---

¹ www.eucpn.org

Waterloolaan / Bd. de Waterloo 76 1000 Bruxelles/Brussel,
Belgique/Belgie

Tel.: +32 2 557 33 30, faks: +32 2 557 35 23

eucpn@ibz.eu – www.eucpn.org

Podziękowania

Niniejszy niezbędnik został opracowany w ścisłej współpracy między sekretariatem ESZP² a zespołem prezydencji litewskiej, który wykonał znakomitą pracę przy organizacji konferencji dotyczącej najlepszych praktyk 2013 i Europejskiej Nagrody w dziedzinie Zapobiegania Przestępczości. Dlatego też przekazujemy wyrazy uznania Dalii Kedavičienė i całemu zespołowi litewskiemu za ich wkład, wsparcie i informacje zwrotne.

Ponadto pragniemy podziękować wszystkim przedstawicielom krajowym ESZP, zastępcom i akademickim punktom kontaktowym za ich nieustanne wsparcie dla naszej pracy, za dzielenie się wiedzą ekspercką i za przekazywanie informacji na potrzeby niniejszej publikacji.

Chcielibyśmy również szczególnie podziękować czterem ekspertom, którzy zechcieli wygłosić prezentacje i przewodniczyć podczas różnych sesji panelowych konferencji dotyczącej najlepszych praktyk oraz którzy wnieśli wkład w treść niniejszej publikacji i wynikające z niej wnioski: Anne Groenen (szkoła wyższa Thomas More Kempen, Belgia), João Lazaro (Portugalskie Stowarzyszenie Wsparcia dla Ofiar Przestępstw, Portugalia), Chiarze Sgarbi (Uniwersytet w Modenie i Reggio Emilia, Włochy) i Johnowi Kwakowski (Europejska Organizacja do spraw Probacji (CEP)).

Pragniemy również wyrazić naszą wdzięczność Frédérique Fastré z Dyrekcji Generalnej ds. Sprawiedliwości Komisji Europejskiej, Dział D2 ds. Równouprawnienia Płci, oraz Marijke Weewauters z belgijskiego instytutu do spraw równouprawnienia kobiet i mężczyzn, które zechciały podzielić się swoją wiedzą ekspercką na ten temat oraz udzielić informacji zwrotnej i bardzo przydatnych komentarzy dotyczących dokumentu tematycznego.

Na koniec chcielibyśmy podziękować wszystkim uczestnikom konkursu o Europejską Nagrodę w dziedzinie Zapobiegania Przestępczości 2013. Podobnie jak w przypadku poprzednich edycji konferencji dotyczącej najlepszych praktyk i konkursu o Europejską Nagrodę w dziedzinie Zapobiegania Przestępczości byliśmy niezmiernie poruszeni zaangażowaniem wszystkich uczestników i ich entuzjazmem dla pracy, jaką wykonują każdego dnia, oraz chęcią dzielenia się doświadczeniami ze współpracownikami z całej Europy. Jesteście niewiarygodnym źródłem inspiracji dla wszystkich osób zaangażowanych w zapobieganie i zwalczanie przemocy domowej. Dziękujemy!

Sekretariat ESZP

---

² Przy wsparciu finansowym z programu Unii Europejskiej „Zapobieganie i walka z przestępczością”, Komisja Europejska – Dyrekcja Generalna do Spraw Wewnętrznych.

Spis treści

CZĘŚĆ 2 – Dobre i obiecujące praktyki: konferencja dotycząca najlepszych praktyk i Europejska Nagroda w dziedzinie Zapobiegania Przestępczości 6

1. Dobre i obiecujące praktyki dotyczące zwalczania przemocy domowej – Ogólny zarys tematu i zgłoszeń do konkursu ECPA 2013	7
1.1. Trzy projekty: wspieranie ofiar przestępstw i zaniechanie dochodzenia, współpraca międzyagencyjna i model łańcucha oraz wczesne zapobieganie i rola kształcenia.	9
1.1.1. Wspieranie ofiar i zaniechanie dochodzenia w przemocy domowej	10
1.1.2. Współpraca międzyagencyjna i model łańcucha	12
1.1.3. Wczesne zapobieganie i rola kształcenia	15
2. Wstępne wnioski z konferencji dotyczącej najlepszych praktyk 2013	17

Wyzwania na przyszłość w zakresie zapobiegania przemocy domowej – wymiana wiedzy w ramach ESZP 19

Inne ciekawe źródła (praktycznych) informacji i wytycznych 22

Załącznik I – Wnioski i zalecenia z konferencji dotyczącej najlepszych praktyk zorganizowanej przez ESZP w 2013 r. 23

Wnioski 23

Ogólne wnioski	23
Taktyka i działania obowiązkowe w ramach reakcji podstawowej	24
Mechanizmy wsparcia społecznego dla ofiar przemocy	25
Mediacja w przemocy domowej	26
Programy zmiany agresywnych zachowań i ich wpływ na przedawnienie kary	26
Ocena ryzyka i jej wpływ na uzasadnienie ochrony	27

Zalecenia dotyczące zapobiegania przemocy domowej..... 28

Zalecenia ogólne	28
Taktyka i działania obowiązkowe w ramach reakcji podstawowej	29
Mechanizmy wsparcia społecznego dla ofiar przemocy	29
Mediacja w przemocy domowej	30
Programy zmiany agresywnych zachowań i ich wpływ na przedawnienie kary	31
Ocena ryzyka i jej wpływ na uzasadnienie ochrony	31

CZĘŚĆ 2 – Dobre i obiecujące praktyki: konferencja dotycząca najlepszych praktyk i Europejska Nagroda w dziedzinie Zapobiegania Przestępczości

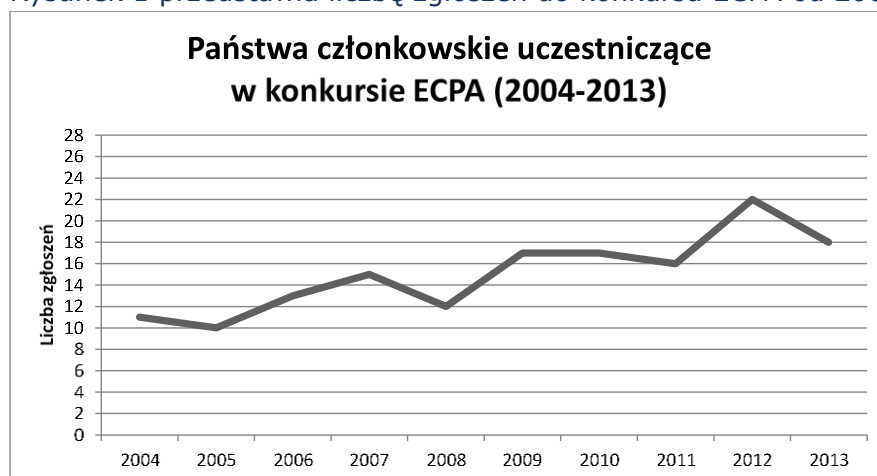
Konferencja dotycząca najlepszych praktyk jest organizowana każdego roku w grudniu i skupia praktyków i decydentów z całej Europy w celu wymiany doświadczeń.

Od 2004 r. konferencja dotycząca najlepszych praktyk jest związana z konkursem dotyczącym Europejskiej Nagrody w dziedzinie Zapobiegania Przestępczości (*European Crime Prevention Award, ECPA*). Konkurs ECPA ma na celu publiczne nagradzanie dobrych lub obiecujących praktyk w dziedzinie zapobiegania przestępczości w drodze oceny przez komisję konkursową składającą się z ekspertów z różnych państw członkowskich.

Konkurs ECPA jest otwarty dla wszystkich państw członkowskich UE, które mogą składać dowolne projekty, inicjatywy lub pakiety środków związane z tematem konkursu, które zostały z powodzeniem wdrożone w celu zapobiegania przestępczości i które spełniają następujące kryteria (ESZP, 2013a)³:

- (i) projekt jest ukierunkowany na zapobieganie lub zmniejszanie przestępczości pospolitej i lęku przed przestępczością w ramach tematu konkursu;
- (ii) projekt został oceniony i spełnił wszystkie zakładane cele lub większość z nich; dowody wpływu projektu na zmniejszenie przestępczości lub zwiększenie bezpieczeństwa przeważają nad dowodami na osiąganie wyników innego rodzaju;
- (iii) projekt jest w miarę możliwości innowacyjny i obejmuje nowe metody lub nowe podejścia;
- (iv) w miarę możliwości projekt opiera się na współpracy między partnerami;
- (v) projekt może być powielany przez organizacje i grupy w innych państwach członkowskich. Dlatego też złożone projekty powinny zawierać informacje na temat kosztów finansowych projektu, źródła finansowania, procesu wdrażania i właściwych materiałów źródłowych.

Rysunek 1 przedstawia liczbę zgłoszeń do konkursu ECPA od 2004 r.

³ ESZP (2013a) Zasady i procedury przyznawania i wręczania Europejskiej Nagrody w dziedzinie Zapobiegania Przestępczości, wersja z czerwca 2013 r. [<http://www.eucpn.org/pubdocs/ECPA%20RoP%202013.pdf>]

Konferencja dotycząca najlepszych praktyk i konkurs ECPA, które co roku przyciągają około 150 uczestników z całej Europy, mogą być uważane za opłacalne instrumenty pozwalające na szybkie i bezpośrednie rozpowszechnianie dobrych pomysłów na zapobieganie przestępczości pochodzących z innych miast, gmin, państw i organizacji, które zmagają się z podobnymi wyzwaniami. Od 2012 r. nagrodą dla zwycięskiej inicjatywy jest kwota 10 000 EUR, a dwie wyróżnione inicjatywy otrzymują po 5 000 EUR każda (ESZP, 2013b)⁴. Pełny regulamin konkursu ECPA można pobrać ze strony internetowej ESZP⁵.

1. Dobre i obiecujące praktyki dotyczące zwalczania przemocy domowej – Ogólny zarys tematu i zgłoszeń do konkursu ECPA 2013

Tegoroczna edycja konferencji dotyczącej najlepszych praktyk została zorganizowana przez prezydencję litewską w dniach 11–12 grudnia 2013 r. w Wilnie na Litwie. Ogólnym tematem było „**Zapobieganie przemocy domowej**”. W zaproszeniu do składania zgłoszeń, które opublikowano w lipcu 2013 r., przemoc domową zdefiniowano jako „każdy przypadek gróźb, przemocy lub znęcania się (psychicznego, fizycznego, seksualnego, finansowego lub emocjonalnego) między osobami, które żyją w związku partnerskim lub są członkami tej samej rodziny, niezależnie od płci lub preferencji seksualnych. Przemocy domowej może doświadczyć każdy i może ona pojawić się we wszystkich rodzajach związków, niezależnie od wieku, płci, rasy, preferencji seksualnych, zamożności i miejsca zamieszkania”.

Prezydencja postanowiła skoncentrować się na sześciu tematach szczegółowych związanych z tematem przemocy domowej:

1. programy zmiany agresywnych zachowań i ich wpływ na przedawnienie kary;
2. mechanizmy wsparcia społecznego dla ofiar przemocy;
3. ocena ryzyka i jej wpływ na uzasadnienie ochrony;
4. mediacja w przemocy domowej;
5. taktyka i działania obowiązkowe w ramach reakcji podstawowej;
6. środki prawne i instrumenty techniczne ochrony ofiar.

Ogółem swój projekt złożyło 18 państw, co stanowi drugi wynik pod względem liczby uczestników dotychczasowych konkursów; projekty dotyczyły czterech z sześciu podanych wyżej tematów szczegółowych: programów zmiany agresywnych zachowań, mechanizmów wsparcia społecznego, oceny ryzyka i taktyki. Co więcej, niektóre państwa wspólnie opracowały „dodatkowe projekty” – łącznie 10 – związane z przemocą domową.

W dniach 11–12 listopada 2013 r. komisja konkursowa ECPA spotkała się w Wilnie na Litwie, aby ocenić tegoroczne zgłoszenia. Zgodnie z zaleceniami komisja konkursowa składa się z maksymalnie ośmiu członków – nie więcej niż dwóch na państwo

---

⁴ ESZP (2013b) Europejska Sieć Zapobiegania Przestępczości (ESZP): działania związane z zapobieganiem przestępczości na poziomie unijnym, krajowym i lokalnym. W: sekretariat ESZP (red.) *Seria Toolbox ESZP* nr 4, Bruksela: Europejska Sieć Zapobiegania Przestępczości. [[http://www.eucpn.org/download/?file=EUCPN Thematic Paper no4 EUCPN-Crime prevention activities at the EU, national and local level.pdf&type=8](http://www.eucpn.org/download/?file=EUCPN%20Thematic%20Paper%20no4%20EUCPN-Crime%20prevention%20activities%20at%20the%20EU,%20national%20and%20local%20level.pdf&type=8)]

⁵ Zob.: <http://www.eucpn.org/pubdocs/ECPA%20RoP%202013.pdf>

członkowskie – pochodzących z (i) państwa obecnie sprawującego prezydencję, (ii) państwa poprzednio sprawującego prezydencję i (iii) dwóch państw nadchodzących prezydencji. W komisji konkursowej tegorocznej edycji zasiadali:

- Evaldas Visockas i Kristina Smirnova z Litwy
- Doncha O’Sullivan i Trevor Noonan z Irlandii
- George Halivopoulos i Anastasia Chalkia z Grecji
- Nicola Palmiero i Isabella Mastropasqua z Włoch

Komisji konkursowej przewodniczyła Dalia Kedavičienė, przewodnicząca ESZP podczas prezydencji litewskiej, zaś wsparcia udzieliły Rosita Vanhauwaert i Belinda Wijckmans z sekretariatu ESZP.

W części 3 niniejszej publikacji umieszczono noty informacyjne dotyczące wszystkich zgłoszeń do konkursu ECPA. W kolejnych akapitach zostaną przybliżone trzy projekty, które zostały szczególnie wyróżnione przez członków tegorocznej komisji konkursowej.

1.1.Trzy projekty: wspieranie ofiar przestępstw i zaniechanie dochodzenia, współpraca międzyagencyjna i model łańcucha oraz wczesne zapobieganie i rola kształcenia.

Mimo że komisja konkursowa uznała wszystkie projekty za wybitne i wyraziła uznanie dla podjętych w nich wysiłków na rzecz zapobiegania przemocy domowej, trzy projekty zdecydowanie zasługują, zdaniem komisji, na wyróżnienie. Są to:

Szwedzki projekt dotyczący Ośrodka Przeciwdziałania Przemocy w Związkach (ang. Relationship Violence Centre, RVC), który zwyciężył w konkursie ECPA 2013. Projekt jest prowadzony przez Ośrodek Służb Społecznych w Sztokholmie. Komisja

konkursowa pochwaliła projekt za naukowe podejście, bezpośrednie ukierunkowanie na ofiarę i zintegrowane podejście. Projekt ma jasno i precyzyjnie określone cele oraz wiąże się z niewielkimi nakładami inwestycyjnymi, co zwiększa możliwość jego powielania w innych miastach i regionach. Ocena zewnętrzna wykazała wyraźny wzrost wskaźnika ścigania przestępstw w przypadkach, w które zaangażowany był Ośrodek Przeciwdziałania Przemocy w Związkach, co dowodzi jego skuteczności.

Belgijski projekt „CO3” otrzymał wyróżnienie w kategorii „Najlepsza współpraca”.

Projekt ten jest prowadzony przez Prowincję i Miasto Antwerpia. Mimo że obecnie jest to projekt pilotażowy i wydaje się nieco kosztowny, komisja konkursowa pochwaliła go jako dobry przykład tego, jak można osiągnąć harmonizację służb zajmujących się przypadkami przemocy domowej. Projekt ten ma solidne podstawy metodyczne, obejmuje imponującą analizę problemu

oraz koncentruje się nie tylko na ofiarach i sprawcach, ale również na całej rodzinie. Jest to obiecujący projekt i warto przyrzeć mu się ponownie za rok lub dwa lata.

Chorwacki projekt „Życie bez przemocy” otrzymał wyróżnienie w kategorii „Najlepsze wczesne zapobieganie”.

Projekt ten jest prowadzony przez Ministerstwo Spraw Wewnętrznych, Program Narodów Zjednoczonych ds. Rozwoju (UNDP) w Chorwacji oraz we współpracy z niektórymi lokalnymi organizacjami pozarządowymi i rządem. Jest skoncentrowany na wczesnym zapobieganiu przestępczości wśród młodzieży i został wysoko oceniony przez komisję konkursową. Projekt stanowi próbę zmiany tradycyjnego podejścia do kobiet oraz, w

konsekwencji, przerwania cyklu pokoleniowego, co stanowi dużą wartość. Warto byłoby zdobyć więcej informacji na temat rzeczywistego wpływu projektu w celu uzyskania solidniejszej bazy dowodowej.

Bardziej szczegółowy opis tych i innych złożonych projektów można znaleźć w części 3 lub na stronie internetowej ESZP⁶.

W kolejnych akapitach nacisk będzie położony na istotne kwestie, które są często związane z przypadkami przemocy domowej i które poruszono w wyróżnionych nagrodą projektach Szwecji, Belgii i Chorwacji.

1.1.1. Wspieranie ofiar i zaniechanie dochodzenia w przemocy domowej

Szwedzki Ośrodek Przeciwdziałania Przemocy w Związkach utworzono, aby udzielać wsparcia ofiarom przemocy domowej, poprawić współpracę między policją, służbami

⁶ Zob.: <http://www.eucpn.org/eucp-award/entries.asp?year=2013>

społecznymi i prokuraturą oraz wzmocnić pozycję ofiar, umożliwiając im wniesienie oskarżenia i przeprowadzenie działań dotyczących skargi w systemie sądownictwa karnego, co potencjalnie może doprowadzić do wzrostu liczby postępowań karnych i wyroków skazujących. Ten ostatni aspekt jest częstym problemem w sprawach dotyczących przemocy domowej: ofiary nie chcą lub nie mogą podjąć współpracy z systemem sądownictwa karnego, co prowadzi do „porzucania” spraw na którymś etapie postępowania. Określa się to mianem zaniechania dochodzenia.

Poza faktem niezgłaszania przypadków przemocy domowej na policję w przypadku jej wystąpienia, sprawy takie wiążą się z dużym ryzykiem, że nie uda się przeprowadzić całego procesu postępowania sądowego. Może to być spowodowane czynnikami związanymi z ofiarami lub czynnikami systemowymi, na przykład sposobem rozpatrywania skargi przez policję oraz inne służby społeczne i organy prawne, decyzjami podejmowanymi przez prokuraturę i sądy lub decyzjami podejmowanymi przez same ofiary (Hester i Westmarland, 2005⁷). Na przykład w Szwecji postępowanie w większości spraw dotyczących przemocy domowej zgłoszonych na policję w latach 2002–2006 zostało umorzone ze względu na brak wystarczających dowodów, co może oznaczać, że ofiara nie chce uczestniczyć w dochodzeniu albo brakuje świadków lub zaświadczenia z obdukcji itp. Zaniechanie dochodzenia stanowi jedno z najważniejszych wyzwań stojących przed wszystkimi zaangażowanymi w system sądownictwa karnego ze względu na kwestię ochrony ofiar oraz ścigania i karania sprawców oraz ze względu na odstraszanie potencjalnych sprawców i zapobieganie wtórnej wiktymizacji.

Rozwiązanie problemu zaniechania dochodzenia w przypadkach przemocy domowej stanowiło jeden z priorytetów prezydencji cypryjskiej w 2012 r. Policja cypryjska zamówiła sprawozdanie (Pavlou, Zobnina i Veis, 2012⁸) zawierające obszerny przegląd literatury oraz analizę istniejących strategii i dobrych praktyk z różnych państw unijnych w ramach prac nad „Unijnym podręcznikiem dotyczącym najlepszych praktyk policyjnych w zakresie przewyższania zaniechania dochodzenia w sprawach dotyczących przemocy domowej” (Rada Unii Europejskiej, 2012a⁹; 2012b¹⁰). Zgodnie z tym sprawozdaniem i podręcznikiem najbardziej obiecujące i pomyślne interwencje mające na celu zwiększenie współpracy ze strony ofiar i zmniejszenie wskaźników zaniechania dochodzenia miały kilka wspólnych cech charakterystycznych, które można także odnaleźć w szwedzkim projekcie dotyczącym Ośrodka Przeciwdziałania Przemocy w Związkach, jak pokazano w tabeli 2 poniżej.

---

⁷ Hester, M. i N. Westmarland (2005). *Tackling Domestic Violence: effective interventions and approaches*, Home Office Research Study 290, Londyn, Home Office Research, Development and Statistics Directorate.

⁸ Pavlou, S.E., A. Zobnina i Veis (2012). *Overcoming attrition in domestic violence cases (provisional edition)*, Nikozja: Komenda Główna Policji Cypryjskiej
[[http://www.eucpn.org/download/?file=Attrition_Report\(Provisional\)_Veis_C_CyPol.pdf&type=8](http://www.eucpn.org/download/?file=Attrition_Report(Provisional)_Veis_C_CyPol.pdf&type=8)]

⁹ Rada Unii Europejskiej (2012b). „Projekt podręcznika EU dotyczącego najlepszych praktyk policyjnych w zakresie przewyższania zaniechania dochodzenia w sprawach dotyczących przemocy domowej”, 12719/2/12 REV 2 ENFOPOL 239.

¹⁰ Rada Unii Europejskiej (2012a). Konkluzje Rady w sprawie zwalczania przemocy wobec kobiet i zapewnienia usług wsparcia dla ofiar przemocy domowej przyjęte w dniu 6 grudnia 2012 r. [http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/lsa/134081.pdf]

Sprawozdanie policji cypryjskiej	Szwedzki Ośrodek Przeciwdziałania Przemocy w Związkach
Współpraca międzyagencyjna pomiędzy różnymi agencjami zaangażowanymi w prowadzenie spraw dotyczących przemocy domowej.	Ośrodek Przeciwdziałania Przemocy w Związkach stanowi ogniwo między agencjami sektora publicznego, przede wszystkim policją, służbami społecznymi i prokuraturą, jak również między ofiarami a tymi agencjami.
Podejście ukierunkowane na bezpieczeństwo ofiar , mające na celu przede wszystkim zapewnienie bezpieczeństwa ofiarom w całym procesie i tym samym zwiększenie gotowości ofiar do współpracy z systemem sądownictwa karnego.	Ośrodek Przeciwdziałania Przemocy w Związkach wspiera ofiarę podczas pięciu sesji terapeutycznych, oferując bezpośrednią pomoc psychospołeczną i umożliwiając kontakty ze służbami społecznymi, opieką zdrowotną, przeprowadzenie obdukcji, bezpieczne zakwaterowanie i kontakt z policją.
Zindywidualizowane podejście do każdego przypadku (np. zakładające uwzględnienie różnic ekonomicznych, kulturowych i etnicznych) zamiast stosowania uniwersalnej zasady.	W ciągu 48 godzin od zgłoszenia przestępstwa – związanego z przemocą ze strony partnera lub przemocą w imię honoru – na policję, kontakt z ofiarami nawiązuje pracownik socjalny, który analizuje ich sytuację i podejmuje odpowiednie działania.
Przejrzystość procedur , na przykład poprzez terminowe dostarczenie ofierze informacji o sprawie oraz informowanie o przysługujących prawach	Podczas sesji doradztwa Ośrodek Przeciwdziałania Przemocy w Związkach przekazuje informacje na temat postępowania sądowego, kontaktów z policją oraz umożliwia dokładne zrozumienie pracy policji, prokuratorów i sądów
Angażowanie ofiar i reagowanie na ich potrzeby w największym możliwym zakresie	Podczas sesji doradztwa wykorzystuje się metody pracy oparte na dowodach i są one ukierunkowane na znalezienie rozwiązania. Ofiary biorą aktywny udział w sesjach, dzięki czemu mają poczucie odpowiedzialności za proces własnej przemiany i budują poczucie własnej wartości, mówiąc o stawianiu oporu, zamiast opisywać się jako osoby bierne i słabe

Tabela 2: Główne cechy charakterystyczne pomyślnych interwencji opisanych w raporcie policji cypryjskiej (Rada Unii Europejskiej, 2012b; 13) i powiązanych ze szwedzkim zgłoszeniem do konkursu ECPA 2013

Zewnętrzne oceny szwedzkiego projektu Ośrodka Przeciwdziałania Przemocy w Związkach wykazały, że 42% spraw, w które zaangażowany był Ośrodek Przeciwdziałania Przemocy w Związkach, doprowadziło do wszczęcia postępowania karnego w porównaniu

zaledwie 24% spraw, w które Ośrodek Przeciwdziałania Przemocy w Związkach nie brał udziału. Ponadto informacje zwrotne od ofiar, które otrzymały wsparcie ze strony Ośrodka Przeciwdziałania Przemocy w Związkach, były bardzo pozytywne; poprawiła się również współpraca między policją, służbami społecznymi i prokuraturą.

1.1.2. Współpraca międzyagencyjna i model łańcucha

Podobnie jak w przypadku szwedzkiego Ośrodka Przeciwdziałania Przemocy w Związkach belgijski projekt CO3 opiera się na współpracy międzyagencyjnej i stanowi pomost między pracą organów administracji lokalnej (tj. miastem i prowincją Antwerpia), policji i wymiaru sprawiedliwości oraz służb społecznych. CO3 idzie jednak o krok dalej dzięki kompleksowemu lub całościowemu podejściu i nawiązaniu *ponad organizacyjnej* współpracy trzech partnerów, której centrum stanowi klient (ang. ***Client-oriented Organisation involving 3 partners***).

Zagadnienie zapobiegania przemocy domowej dotyczy bowiem różnych dziedzin i służb: zdrowotnych, sądowych, bezpieczeństwa socjalnego itp. Przyjęcie podejścia zakładającego zaangażowanie wielu agencji do przeciwdziałania przemocy domowej wywodzi się z koncepcji, że za pomocą dobrze zorganizowanej współpracy można osiągnąć więcej, niż byłaby w stanie osiągnąć każda pojedyncza organizacja z osobna (Wyckmans i in., 2012¹¹). Dzięki współpracy pojedyncze organizacje lub służby „przekraczają granice”, co może prowadzić do nowych spostrzeżeń, lecz może być także wyzwaniem, w szczególności pod względem godzenia celów i podstawowych zasad, na przykład systemu sądownictwa karnego i służb socjalnych lub podziału środków (Hague, 1997¹²; Rosenbaum, 2002¹³; Verhoeven i in., 2007¹⁴).

Uważa się, że aby umożliwić takim partnerstwom skuteczną i efektywną pracę, współpraca między nimi powinna mieć charakter bardziej wiążący niż nieformalna wymiana informacji za pośrednictwem luźnej sieci (Logar, 2006¹⁵). W celu ustanowienia bliższych (wiążących) powiązań i skoordynowania pracy wszystkich zaangażowanych partnerów wprowadzono model łańcucha.

Koncepcja modelu łańcucha polega na dostosowaniu i ukierunkowaniu na wspólny cel metod pracy różnych partnerów, przy czym w centrum zainteresowania znajduje się klient. Jak zaznacza Wyckmans i in. (2012), na podstawie opracowania Logara (2006) i Croppera i in. (2008)¹⁶, intensywność współpracy może się znacznie różnić pod względem sposobu zintegrowania indywidualnych działań oraz podziału środków i odpowiedzialności za wyniki. Na podstawie stopnia intensywności współpracy autorzy wyróżniają cztery jej typy (2012: 52-53):

---

¹¹ Wyckmans, D., J. Goedee i S. van Sommeren (2012). „Form a chain, break the circle – A phased entry plan for successful multi-agency collaboration in tackling domestic violence”, Hasselt: kierownictwo Rady Prowincji Limburgia.

¹² Hague, G. (1997). „Smoke screen or leap forward: interagency initiatives as a response to domestic violence”, *Critical Social Policy*, 17(53), s. 93–109.

¹³ Rosenbaum, D. (2002). „Evaluating multi-agency anti-crime partnerships: theory, design, and measurement issues”, *Crime Prevention Studies*, 14, s. 171–225.

¹⁴ Verhoeven, B., G. Vanderstraeten i K. De Groof (2007). „Samenwerking tussen CAW, politie en justitie”. W: De Groof, K. i T. De Gendt (red.), *Kans op slagen – Een integrale kijk op geweld in gezinnen*, Leuven: LannooCampus. [tylko w języku holenderskim]

¹⁵ Logar, R. (2006). „Bridging gaps: From good intentions to good cooperation. Manual for effective multi-agency cooperation to tackling domestic violence”, Wiedeń: WAVE Biuro Koordynacji.

¹⁶ Cropper, S., M. Ebers, C. Huxam i P. Smith Ring (2008). „Introducing Interorganizational Relations”. W (red.): *The Oxford Handbook of Inter-Organizational Relations*, Oxford: Oxford University Press.

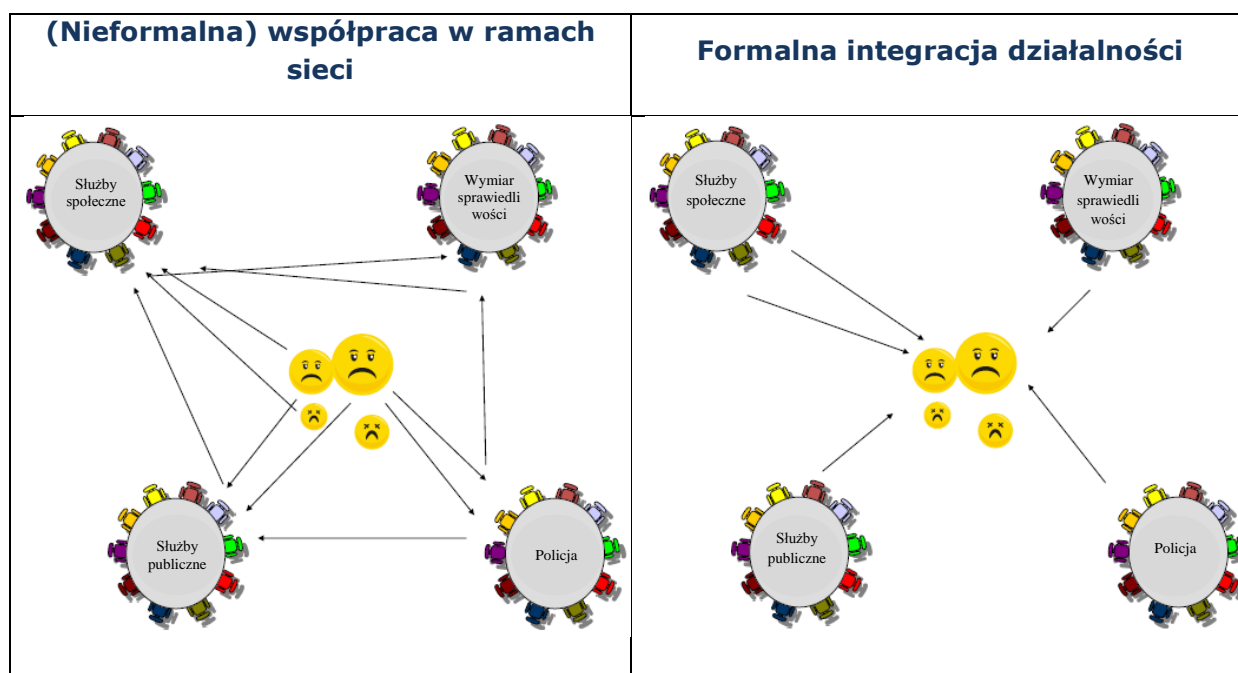
- **współpraca:** nieformalna, luźna sieć służb/organizacji, charakteryzująca się brakiem integracji działań czy podziału środków lub odpowiedzialności;
- **koordynacja:** nadal dobrowolna sieć ze wspólnie zdefiniowanymi problemami i integracją działań na poziomie organizacyjnym. Środki są w dalszym ciągu odrębne i współodpowiedzialność za wyniki nie jest konieczna. Jako przykład tego rodzaju współpracy podano duńskie „domy bezpieczeństwa” (*Veiligheidshuizen*);
- **współdziałanie:** bardziej formalna i ambitna sieć o uzgodnionym planie działania i wspólnych celach. W przeważającej mierze funkcjonuje podział środków i odpowiedzialności;
- **integracja:** formalna sieć w nowej wspólnej strukturze, codzienna współpraca ukierunkowana na wspólny cel, zintegrowane działania, dzielone środki i współodpowiedzialność za wyniki. Przykłady takiej integracji to MARACs (UK) (zob. także: Robinson, 2006)¹⁷, Family Justice Centres (ośrodki pomocy prawnej dla rodzin) (USA, UK) i CO3 (BE).

W projekcie CO3 różni partnerzy integrują wysiłki w ramach wspólnego planu działania, w którego centrum znajduje się rodzina. Partnerstwo międzyagencyjne jako całość skupia się na rodzinie i do uruchomienia całego łańcucha działań wystarczy tylko jedna procedura inicjująca, dzięki czemu „klient” (w tym przypadku rodzina) nie musi kontaktować się z każdą organizacją z osobna, co zwykle wiąże się z powtarzaniem rozmowy wstępnej i procedury inicjującej w każdej organizacji. Ilustruje to dobrze rys. 2 poniżej.

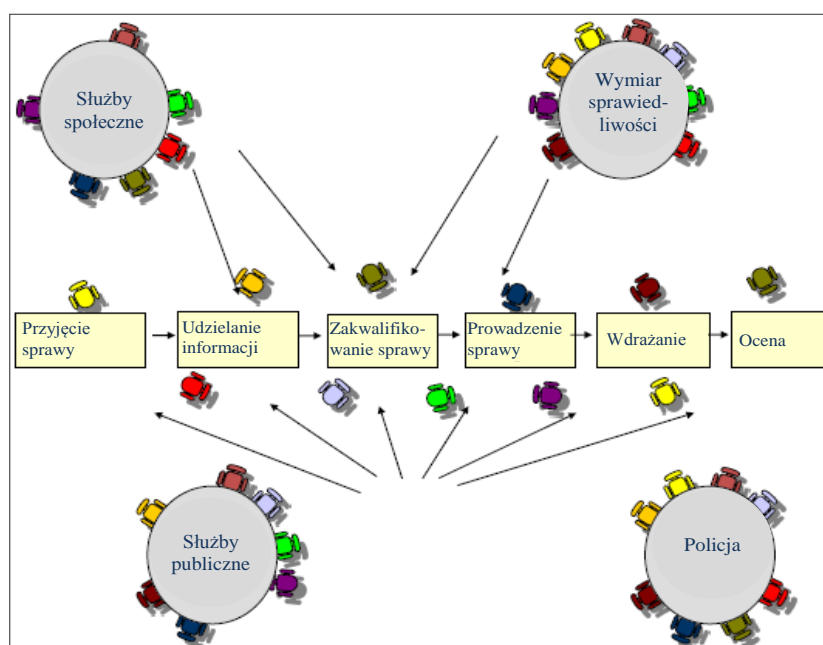
¹⁷ Robinson, A.L. (2006). „Reducing repeat victimization among high-risk victims of domestic violence. The benefits of a coordinated community response in Cardiff, Wales.” *Violence Against Women*, 12(8), s. 761–788. Więcej informacji na temat MARACs można znaleźć pod adresem: http://www.caada.org.uk/marac/Information_about_MARACs.html

Rys. 2: Nieformalna współpraca między służbami a zintegrowane podejście skoncentrowane na kliencie
 Źródło: Prezentacja CO3 podczas konferencji dotyczącej najlepszych praktyk, dnia 12 grudnia 2013 r.¹⁸

Jak już wspomniano, model łańcucha oznacza, że zgłoszenie przypadku przemocy domowej inicjuje proces współpracy, który wyznacza kierunek działania zespołu. Jak pokazano na rys. 3 (poniżej), w przypadku CO3 różni członkowie zespołu pochodzący z różnych zaangażowanych organizacji znajdują się fizycznie w jednym miejscu i stosują wspólne narzędzie rejestracji w celu wzmocnienia partnerstwa i zwiększenia wydajności i efektywności działań.

Rys. 3: Model łańcucha CO3

Źródło: Prezentacja CO3 podczas konferencji dotyczącej najlepszych praktyk, dnia 12 grudnia 2013 r.¹⁹

¹⁸ Pełna prezentacja jest dostępna pod adresem:
http://www.eucpn.org/download/?file=2013_ECPA_PPT_BE.pdf&type=18

Jak widać na rys. 3, od momentu zgłoszenia sprawy cały zespół jest zaangażowany w przetwarzanie informacji, ocenę problemu i ryzyka, opracowanie i wdrożenie planu działania z naciskiem na mocne strony danej rodziny i ocenę efektów interwencji. W trakcie tego procesu wyznacza się osobę prowadzącą daną sprawę, która ma ją ściśle monitorować.

Obecnie projekt CO3 jest wciąż na etapie pilotażowym. Ocena wpływu zostanie przeprowadzona w 2014 r.

1.1.3. Wczesne zapobieganie i rola kształcenia

Chorwacki projekt „Życie bez przemocy” jest adresowany do nastolatków w wieku 13–14 lat za pośrednictwem interaktywnych warsztatów w szkole, programów sztuki konceptualnej i interaktywnych debat z udziałem młodzieży. Ponadto projekt obejmuje powszechną kampanię społeczną, w której biorą udział członkowie społeczności lokalnej i znani artyści. Celem projektu jest stworzenie kultury niestosowania przemocy i kultury tolerancji poprzez wymianę wiedzy na temat przyczyn i konsekwencji przemocy oraz kroków, jakie należy podjąć w obliczu przemocy lub negatywnych wydarzeń. W projekcie skupiono się także na stosunkach interpersonalnych poprzez wolne od przemocy osobiste zaangażowanie w celu zapobiegania przekazywaniu przemocy z pokolenia na pokolenie.

Z badań wynika, że programy wczesnego zapobiegania na etapie kształcenia mogą pomóc w zmianie nastawienia, zwiększeniu odporności i określeniu wytycznych dla zdrowych związków (Hester i Westmarland, 2005²⁰; Gadd i in., 2013²¹). Dlatego też istnieje powszechne uznanie znaczenia tych programów i roli, jaką system kształcenia może odegrać w zmniejszeniu społecznego przyzwolenia na przemoc wobec kobiet i przemoc domową. Na przykład w konkluzjach w sprawie zwalczania przemocy wobec kobiet i zapewnienia usług wsparcia dla ofiar przemocy domowej²² Rada Unii Europejskiej wezwała Parlament Europejski, Komisję Europejską i państwa członkowskie do „zwrócenia szczególnej uwagi na pierwotną profilaktykę przemocy wobec kobiet, między innymi dzięki uznawaniu kluczowej roli systemu edukacyjnego, będącego jednym z podstawowych źródeł socjalizacji i głównym kanałem przekazywania norm tradycyjnych, kulturowych i społecznych, które mogą zawierać również negatywne elementy, takie jak stereotypy na temat płci i sztywne role związane z płcią, które mogą prowadzić do przemocy wobec kobiet”.

Programy profilaktyczne realizowane w szkołach często koncentrują się na zapobieganiu przemocy w związkach i przemocy na randkach wśród nastolatków. Programy te opracowano, aby pomóc młodzieży w nawiązywaniu zdrowych relacji partnerskich i zapobiegać utrwalaniu się schematów przemocy, które mogą przełożyć się na życie dorosłe (De La Rue i in., 2013²³). Programy wczesnego (pierwotnego i wtórnego) zapobiegania przemocy w związkach poprzez edukację są jednak znacznie zróżnicowane,

---

¹⁹ Pełna prezentacja jest dostępna pod adresem:

http://www.eucpn.org/download/?file=2013_ECPA_PPT_BE.pdf&type=18

²⁰ Hester, M. i N. Westmarland (2005). *Tackling Domestic Violence: effective interventions and approaches*, Home Office Research Study 290, Londyn, Home Office Research, Development and Statistics Directorate.

²¹ Gadd, D., C.L. Fox, M.-L. Corr, I. Butler i J. Bragg (2013). *From boys to men project: overview and recommendations*. [<http://www.boystomenproject.com/wp-content/uploads/2013/10/Recommendations.pdf>]

²² Przyjęte w dniu 6 grudnia 2012 r.,

http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/lsa/134081.pdf

²³ De La Rue, L., J.R. Polanin, D.L. Espelage, T.D. Pigott (2013). *School-based Interventions to Reduce Dating and Sexual Violence: A Systematic Review*, The Campbell Collaboration.

a ich (długoterminowy) wpływ nie zawsze jest łatwy do zmierzenia czy przekonujący (zob. np. Fellmeth i in., 2013²⁴; WHO, 2009²⁵). Młodych uczestników takich programów wczesnego zapobiegania należy monitorować przez stosunkowo wiele lat, aby móc stwierdzić, czy takie programy skutecznie ograniczają przemoc (domową), jednak takich danych często brakuje (Wolfe i Jaffe, 1999²⁶).

W projekcie badawczym *From Boys to Men*²⁷, przeprowadzonym w Zjednoczonym Królestwie i sfinansowanym przez Radę ds. Badań Ekonomiczno-Społecznych, podjęto próbę zbadania, co można zrobić w celu zmniejszenia liczby młodych mężczyzn, którzy stają się sprawcami przemocy domowej (Gadd i in., 2013). Na podstawie wyników badania przeprowadzonego z udziałem około 1200 13–14-latków naukowcy ustalili, że zarówno w przypadku chłopców, jak i dziewcząt istniał wyraźny związek między byciem ofiarą lub sprawcą przemocy w związku a byciem świadkiem emocjonalnej lub fizycznej przemocy pomiędzy rodzicami w domu rodzinnym (Fox i in., 2013²⁸). Innymi słowy, ci, którzy byli ofiarą w swoim nastoletnim związku, częściej byli również sprawcami przemocy w porównaniu z tymi, którzy nie byli ofiarami; podobnie ci, którzy byli świadkami przemocy domowej, również częściej byli ofiarą lub sprawcą w swoim własnym związku w porównaniu z tymi, którzy nigdy nie byli świadkami przemocy w domu. Ponadto wyniki pokazały, że istniały znaczące przeszkody w poszukiwaniu pomocy u dorosłych specjalistów i dotyczyło to zarówno ofiar, sprawców, jak i świadków, w szczególności chłopców.

W ramach innego projektu unijnego, sfinansowanego w ramach programu Daphne III, badano programy edukacyjne poświęcone zapobieganiu przemocy domowej, przeprowadzone w szkołach w Zjednoczonym Królestwie, Francji i Hiszpanii w oparciu o różne grupy dyskusyjne składające się z młodzieży w wieku 10–11 lat i 13–14 lat (Fox i in., 2014²⁹). Pierwsze wyniki pokazały, że należy zwrócić uwagę na trzy obszary: (i) treść programu, (ii) metody nauczania oraz (iii) pedagogów/osoby wspomagające proces kształcenia. W oparciu o wyniki uzyskane na podstawie tych grup dyskusyjnych w Zjednoczonym Królestwie badacze wyciągnęli następujące wstępne wnioski:

- **treść programu:** pedagodzy powinni być świadomi, że istnieje różnica między większą świadomością i pełniejszym zrozumieniem problemu. Ponadto należy zwrócić uwagę na błędny przekaz związany z płcią. Na przykład koncentrowanie się na mężczyźnie jako sprawcy i kobiecie jako ofierze może zniechęcać chłopców do udziału w programie. Do kwestii związanych z płcią należy podchodzić ostrożnie i w bardziej przemyślany sposób;
- **metody nauczania:** należy unikać uniwersalnego podejścia. Programy powinny być lepiej dostosowane do potrzeb i doświadczeń uczniów w grupie;

---

²⁴ Fellmeth, G.L.T., C. Heffernan, J. Nurse, S. Habibula i D. Sethi (2013). „Educational and Skills-Based Interventions for Preventing Relationship and Dating Violence in Adolescents and Young Adults”, *Campbell Systematic Reviews*, 2013: 14.

²⁵ Światowa Organizacja Zdrowia (WHO) (2009). *Violence prevention the evidence – Promoting gender equality to prevent violence against women*. Genewa: Światowa Organizacja Zdrowia.

²⁶ Wolfe, D.A. i P.G. Jaffe (1999). „Emerging strategies in the prevention of domestic violence”, *The Future of Children – Domestic Violence and Children*, 9(3), s. 133–144.

²⁷ Więcej informacji można znaleźć pod adresem: <http://www.boystomenproject.com/>

²⁸ Fox, C.L., M.-L. Corr, D. Gadd i I. Butler (2013). „Young teenagers’ experiences of domestic abuse.” *Journal of Youth Studies*, s. 1–17.

²⁹ Fox, C.L., R. Hale i D. Gadd (2014). „Domestic abuse prevention education: listening to the views of young people”. *Sex Education*, 14(1), s. 28–41.

- **osoba lub osoby prowadzące program:** wydaje się, że nauczyciele, w ścisłej współpracy z całą szkołą i organizacjami zewnętrznymi, mają największe możliwości w zakresie prowadzenia programu, o ile posiadają pewność siebie i umiejętności, aby robić to skutecznie i poradzić sobie z dyskomfortem, jaki może odczuwać grupa.

Chorwacki projekt „Życie bez przemocy” odnosi się do kilku kwestii, o których jest mowa w niniejszym akapicie. Projekt ten obejmuje zarówno ogólne podnoszenie świadomości przez częstą obecność w mediach i zaangażowanie powszechnie znanych osób, jak i bezpośrednią pracę profilaktyczną z młodymi nastolatkami z wykorzystaniem dynamicznych i interaktywnych metod pracy angażujących nastolatków na różne sposoby:

- **interaktywne warsztaty w szkole** są prowadzone przez policję, organizacje pozarządowe i UNDP w ścisłej współpracy z nauczycielami i pedagogami;
- **program sztuki konceptualnej** obejmuje sztuki tematyczne i teatr, dzięki którym nastolatki uczą się myślenia w nowy i nieznany im sposób oraz wyrabiają w sobie pozytywne podejście dzięki występom i bezpośredniej komunikacji z aktorami lub poprzez muzykę i piosenki;
- **interaktywna debata** dotycząca kwestii niestosowania przemocy, tolerancji i dyskryminacji, obejmująca pisanie esejów o przemocy i sposobach radzenia sobie z nią, dyskusje zachęcające do krytycznego myślenia oraz spotkania z policją i innymi przedstawicielami organów państwowych, organizacji międzynarodowych i organizacji społeczeństwa obywatelskiego, mające na celu aktywne zaangażowanie nastolatków w szerszą społeczność i zachęcanie do zgłaszania przypadków przemocy.

2. Wstępne wnioski z konferencji dotyczącej najlepszych praktyk w 2013 r.

Jak już wspomniano, w tegorocznej konferencji dotyczącej najlepszych praktyk uczestniczyli decydenci, badacze i praktycy ze wszystkich państw członkowskich UE, którzy prowadzą działalność w obszarze zwalczania przemocy domowej. Miała ona na celu stworzenie możliwości wymiany i rozpowszechniania doświadczeń i wiedzy oraz zaprezentowania dobrych praktyk w zakresie zapobiegania przemocy domowej.

Prezentacje przedstawiły różne organizacje międzynarodowe, takie jak: Agencja Praw Podstawowych Unii Europejskiej (FRA), Europejski Instytut ds. Równości Kobiet i Mężczyzn (EIGE), Europejskie Forum Bezpieczeństwa Miejskiego (EFUS) i Amnesty International. Ponadto zorganizowano cztery dyskusje panelowe, które obejmowały prezentacje wszystkich zgłoszeń do konkursu ECPA. Za wprowadzenie do każdej z tych sesji i za ich poprowadzenie odpowiadał ekspert zaproszony przez sekretariat ESZP:

- sesji 1 zatytułowanej „Taktyka i działania obowiązkowe w ramach reakcji podstawowej” przewodniczyła Anne Groenen ze szkoły wyższej Thomas More Kempen w Belgii,
- sesji 2 zatytułowanej „Mechanizmy wsparcia społecznego dla ofiar i ogólne podnoszenie świadomości” przewodniczył João Lazaro z Portugalskiego Stowarzyszenia Wsparcia dla Ofiar Przestępstw w Portugalii,

- sesji 3 zatytułowanej „Ocena ryzyka i programy wczesnego zapobiegania” przewodniczyła Chiara Sgarbi z Uniwersytetu w Modenie i Reggio Emilia we Włoszech,
- sesji 4 zatytułowanej „Zmiana agresywnych zachowań i współpraca międzyagencyjna” przewodniczył John Kwaks z Europejskiej Organizacji do Spraw Probacji (CEP).

Tych czworo ekspertów zaproszono również do udziału w rundzie podsumowującej na zakończenie konferencji, aby podzielili się swoimi poglądami dotyczącymi przedmiotu konferencji oraz aby zaprezentowali dobre praktyki, wskazali wyzwania na przyszłość i sformułowali kilka zaleceń.

Prezydencja litewska prowadzi obecnie prace nad „Podręcznikiem dobrych praktyk” w sprawie zapobiegania przemocy domowej, który zawiera wszystkie prezentacje projektów zgłoszonych do konkursu ECPA, jak również dodatkowe praktyki przedstawione przez Litwę i inne państwa członkowskie. Podręcznik będzie również zawierał wnioski dotyczące zapobiegania przemocy domowej, oparte na przemówieniach wprowadzających i streszczeniach wszystkich dyskusji oraz niektórych zaleceniach końcowych dla europejskich praktyków (zob. także załącznik 1). Publikację podręcznika zaplanowano na pierwszą połowę 2014 r.

Poniższa lista zawiera krótki przegląd niektórych wstępnych wniosków i zaleceń sformułowanych przez ekspertów w trakcie rundy podsumowującej na podstawie ich własnych doświadczeń oraz w odpowiedzi na projekty przedstawione podczas sesji panelowych. Są one również związane z niektórymi kwestiami opisanymi w pkt 1.1 (zob. powyżej). Pełna lista wniosków i zaleceń, którą przygotowała i opublikowała prezydencja litewska, znajduje się także w załączniku I.

- Wielokrotnie podkreślano znaczenie **multidyscyplinarnego i wieloagencyjnego podejścia**. Nie powinny to być wyłącznie puste słowa. Należy podjąć rzeczywiste wysiłki na rzecz współpracy i zaangażować w ten proces różne zainteresowane strony.
- Oznacza to również odwagę podjęcia dyskusji pomimo różnicy stanowisk. Za właściwy kierunek dalszych działań uznano **odejście od podejścia monolitycznego i opartego na konsensusie**.
- W przypadku współpracy z wieloma agencjami lub służbami warto wyznaczyć osobę, która faktycznie koordynuje prace. Na przykład warto rozważyć wskazanie **niezależnej osoby prowadzącej sprawę** (niezwiązanej z policją, wymiarem sprawiedliwości czy opieką społeczną), która koordynuje i monitoruje każdą pojedynczą sprawę.
- Zdecydowanie godne polecenia jest tworzenie **partnerstw** między społeczeństwem obywatelskim i agencjami państwowymi, niezależnie od szczebla.
- Jak już wspomniano, działania powinny być **ukierunkowane na dobro ofiary**. Ważne jest, aby stworzyć narzędzia mające na celu zapobieganie powtarzaniu się przemocy domowej, np. dotyczące **oceny ryzyka**, niemniej nadrzędnym celem powinno być udzielanie ofiarom wsparcia i pomocy.
- **Przeszkoleni specjaliści** powinni mieć dużą wiedzę na temat dynamiki i różnych typów przemocy ze strony partnera oraz powinni być w stanie dokonać oceny sytuacji, korzystając zarówno z wiarygodnych narzędzi oceny ryzyka, jak i kierując się własną intuicją, oraz angażując zarówno ofiarę, jak i sprawcę.

- **Ogólne podnoszenie świadomości** za pomocą kampanii publicznych jest postrzegane jako istotne działanie na rzecz zapobiegania przemocy domowej i promowania braku tolerancji dla przemocy.
- Należy podjąć wysiłki, aby ujawnić przemoc, która jest często ukryta w domu. Dlatego też **wzrost liczby zgłoszeń na policję** może być sygnałem, że więcej osób podejmuje wysiłki w celu uwolnienia się od przemocy. Konieczne jest zastosowanie podejścia, które wykracza poza same dane liczbowe.
- **Wczesne zapobieganie** za pomocą interwencji w szkołach może pomóc zmienić tolerancyjne nastawienie i zachowania wobec przemocy poprzez przeciwdziałanie im w młodym wieku.
- Zaleca się podejmowanie działań zarówno na szczeblu unijnym, jak i krajowym oraz uwzględnianie **różnic kulturowych i kontekstu**. Nie można na przykład zakładać, że koncepcja płci, rodziny i przemocy jest taka sama na północy i na południu Europy.
- W związku z tym, że przemoc domowa i przemoc ze względu na płeć stanowią problemy, z którymi mierzy się prawie każde państwo unijne, niezmiennie istotna jest **wymiana idei, wiedzy, praktyk i badań**.

Wyzwania na przyszłość w zakresie zapobiegania przemocy domowej – wymiana wiedzy w ramach ESZP

Pomimo znacznych wysiłków podejmowanych na rzecz przeciwdziałania przemocy wobec kobiet i przemocy domowej, w dalszym ciągu pozostaje wiele wyzwań, którym należy stawić czoła. W konkluzjach z grudnia 2012 r.³⁰ Rada Unii Europejskiej uznała, że należy zrobić więcej w zakresie koordynacji i finansowania usług wsparcia dla ofiar, programów prewencji skierowanych do konkretnych odbiorców, szkoleń dla specjalistów i skuteczniejszego gromadzenia danych na szczeblu krajowym i unijnym. Te i inne aspiracje zostały również wspomniane w różnych innych raportach, wnioskach i zaleceniach kilku organizacji międzynarodowych i unijnych, o których częściowo była już mowa, np. EIGE i EKES (zob. powyżej).

Jak wspomniano powyżej, temat przemocy domowej pojawia się również regularnie w pracach ESZP. Podczas prezydencji cypryjskiej i irlandzkiej w latach 2012–2013 zorganizowano kilka sesji wymiany wiedzy, podczas których poproszono uczestników o przedstawienie ich stanowisk dotyczących głównych wyzwań, przed którymi stoją ich państwa w związku z zapobieganiem przemocy domowej. Ponadto poproszono ich o wskazanie, jakiego rodzaju wiedzę lub praktyki w zakresie reagowania na przemoc domową należałoby przejąć z innych jurysdykcji.

Jeżeli chodzi o najważniejsze wyzwania, podniesiono następujące główne kwestie:

- jednym z istotnych wyzwań, o których wspomniano, jest potrzeba **ogólnej zmiany w kulturze i podejściu** do przemocy domowej. Pomimo wszystkich starań wydaje się, że przemoc domowa nadal traktowana jest zbyt pobłażliwie. Nie można dłużej uważać jej za sprawę prywatną, ale powinna być postrzegana jako kwestia, za którą ponosi odpowiedzialność całe państwo i społeczeństwo;

---

³⁰ Zob.: http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/lisa/134081.pdf

- uznaje się również znaczenie **roli mediów** w zwiększaniu świadomości publicznej. W związku z tym utrzymywanie bliskich związków z różnymi mediami i regularne organizowanie kampanii stanowią istotne wyzwania;
- działaniom tym powinno towarzyszyć **zachęcanie ofiar, jak również świadków i sprawców, do zgłaszania się**;
- uznaje się, że ważnym priorytetem, a zarazem dużym wyzwaniem, jest **usprawnienie gromadzenia danych i rejestracji**, co przyczyni się do opracowywania **efektywniejszych planów działania**;
- konieczność **ustanowienia kryteriów oceny ryzyka i automatycznego systemu informacyjnego**, który może być dzielony przez policję i organy sądowe w celu zapewnienia maksymalnej skuteczności strategii ochrony ofiar;
- zwiększenie **nakładów na pierwotną profilaktykę** przez podnoszenie świadomości, szkolenie i kształcenie. Ponadto należy dołożyć więcej starań, aby **dotrzeć do imigrantów**;
- zwiększenie nakładów na pracę z **dziećmi, które były świadkami** przemocy domowej, lecz także praca z **agresywnymi sprawcami i programy resocjalizacji**;
- wskaźnik wtórnej wiktyimizacji jest nadal stosunkowo wysoki, w związku z czym należy dołożyć większych starań w celu **podniesienia skuteczności zwalczania przemocy domowej**, np. przez ciągłe szkolenie specjalistów, tworzenie specjalistycznych jednostek interwencyjnych, opracowanie przejrzystej i efektywnej procedury monitorowania takich przypadków oraz inwestowanie w programy dla sprawców lub programy zmiany zachowań;
- należy zachęcać do większego **zaangażowania społeczeństwa obywatelskiego, organizacji pozarządowych i innych organizacji**;
- należy poświęcić więcej uwagi **przemocy wobec osób starszych, przemocy między partnerami tej samej płci i przemocy kobiet wobec mężczyzn**;
- konieczna jest wreszcie poprawa **transferu wiedzy i najlepszych praktyk** w obrębie państw UE i pomiędzy nimi.

Jako ogólnounijna sieć ESZP odgrywa istotną rolę w wymianie informacji, wiedzy i praktyk między państwami członkowskimi. W ten sposób członkowie sieci mogą uczyć się od siebie, w jaki sposób znajdować inne i lepsze możliwości zapobiegania przemocy domowej i przeciwdziałania jej. Ponadto ESZP pełni również rolę platformy, za pośrednictwem której można kierować szczegółowe pytania o informacje bezpośrednio do wszystkich członków.

Oprócz wymiany posiadanej już wiedzy równie istotne jest zbadanie, jakich (jakiego typu) informacji brakuje lub jakich informacji potrzebują wszystkie lub niektóre państwa UE. W związku z tym podczas prezydencji irlandzkiej szukano odpowiedzi na pytanie, jaką wiedzę lub jakie praktyki służące reagowaniu na przemoc domową warto byłoby przejąć z innych jurysdykcji. Oczywiście niektóre odpowiedzi były ściśle związane ze wspomnianymi powyżej wyzwaniami, podniesiono jednak również kilka nowych kwestii.

- Przykłady **dobrych praktyk w odniesieniu do przemocy w imię honoru**.
- Sposoby działania na rzecz **zapobiegania przemocy w określonych grupach (znajdujących się w trudnej sytuacji)**, np. wśród osób niepełnosprawnych, osób starszych, dzieci i młodzieży, sprawców.
- Metody **oceny ryzyka** i ich wpływ na argumenty przemawiające za ochroną.
- **Skuteczność mediacji** w sprawach dotyczących przemocy domowej.

- **Środki prawne**, takie jak zakaz zbliżania się lub nakaz ochrony, oraz kroki prawne, jakie mogą podjąć szkoły, służby społeczne i służby opieki zdrowotnej w przypadku podejrzenia lub wykrycia przypadku przemocy domowej.

Jak podsumował jeden z ekspertów podczas konferencji dotyczącej najlepszych praktyk w Wilnie:

„Zwalczanie przemocy jest zadaniem stałym, dla dobra ofiar i następnego pokolenia. Ono nigdy się nie kończy!”.

Inne ciekawe źródła (praktycznych) informacji i wytycznych

Europejski Instytut ds. Równości Kobiet i Mężczyzn (EIGE) jest autonomicznym organem Unii Europejskiej, ustanowionym w celu przyczyniania się do zwiększania równości kobiet i mężczyzn, w tym uwzględniania aspektu płci (*gender mainstreaming*) we wszystkich politykach unijnych i wynikających z nich politykach krajowych, a także zwalczania dyskryminacji ze względu na płeć, oraz podnoszenia świadomości obywateli UE w zakresie problematyki równości płci. Działalność Instytutu w zakresie zwalczania przemocy domowej obejmuje udostępnianie informacji na temat różnych zasobów, dobrych praktyk, metod i narzędzi, a także na temat podmiotów działających na rzecz zapobiegania i zwalczania przemocy domowej. Więcej informacji można znaleźć pod adresem: <http://eige.europa.eu/content/domestic-violence>.

W kompendium praktyk i strategii w zakresie bezpieczeństwa kobiet pt. „Compendium of Practices and Policies on Women’s Safety” wydanym w 2008 r. przez Międzynarodowe Centrum ds. Zapobiegania Przestępczości Zorganizowanej (ICPC) zgromadzono strategie i programy dotyczące bezpieczeństwa kobiet z całego świata. Aby zapoznać się z kompendium, kliknij: http://www.crime-prevention-intl.org/fileadmin/user_upload/Publications/Women_s_Safety_A_universal_concern_ANG.pdf

Podręcznik i program szkoleniowy Biura Narodów Zjednoczonych ds. Narkotyków i Przestępczości (UNODC) na temat skutecznego reagowania na przemoc wobec kobiet przez policję pt. „Effective police responses to violence against women” przedstawiają przegląd odpowiednich norm i standardów oraz dostarczają wskazówek służbom interwencyjnym takim jak policja w zakresie sposobów interweniowania w przypadkach aktów przemocy wobec kobiet. (Aby pobrać podręcznik, kliknij: http://www.unodc.org/documents/justice-and-prison-reform/Handbook_on_Effective_police_responses_to_violence_against_women_English.pdf – aby pobrać program szkoleniowy, kliknij: http://www.unodc.org/pdf/criminal_justice/Training_Curriculum_on_Effective_Police_Responses_to_Violence_against_Women.pdf)

Coroczne sprawozdania poświęcone poszczególnym krajom publikowane przez Europejską Sieć Kobiet przeciwko Przemocy (ang. Women Against Violence Europe, WAVE) dostarczają szczegółowych informacji na temat usług wsparcia dla kobiet i norm jakości w całej Europie. Więcej informacji można znaleźć pod adresem: <http://www.wave-network.org/country-info>

Seria broszur na temat zapobiegania przemocy wydanych przez Światową Organizację Zdrowia dostarcza informacji dotyczących skutecznych praktyk w zapobieganiu aktom przemocy w relacjach międzyludzkich (w tym aktom przemocy wobec kobiet i dziewcząt) i przemocy wobec siebie. Broszury mają na celu przedstawienie jasnych wskazówek, jak podmioty finansujące, decydenci i osoby realizujące programy mogą zwiększyć wpływ działań na rzecz zapobiegania przemocy. Aby uzyskać więcej informacji i pobrać serię, zob. http://www.who.int/violence_injury_prevention/violence/4th_milestones_meeting/publications/en/index.html

Załącznik I – Wnioski i zalecenia z konferencji dotyczącej najlepszych praktyk zorganizowanej przez ESZP w 2013 r.³¹

Tematem konkursu o Europejską Nagrodę w dziedzinie Zapobiegania Przystępczości 2013 i konferencji dotyczącej najlepszych praktyk 2013 było „Zapobieganie przemocy domowej”.

Za przemoc domową można uznać każdy przypadek grózb, przemocy lub znęcania się (psychicznego, fizycznego, seksualnego, finansowego lub emocjonalnego) między osobami, które żyją w związku partnerskim lub są członkami tej samej rodziny, niezależnie od płci lub orientacji seksualnej. Przemocy domowej może doświadczyć każdy i może ona pojawić się we wszystkich rodzajach związków, niezależnie od wieku, płci, rasy, orientacji seksualnej, zamożności i miejsca zamieszkania.

Temat podzielono na pięć tematów szczegółowych, które były zgłębiane na różne sposoby podczas sesji wymiany wiedzy, przez wypełnianie kwestionariuszy lub podczas sesji panelowych w trakcie konferencji dotyczącej najlepszych praktyk:

- taktyka i działania obowiązkowe w ramach reakcji podstawowej;
- mechanizmy wsparcia społecznego dla ofiar przemocy;
- mediacja w przemocy domowej;
- programy zmiany agresywnych zachowań i ich wpływ na przedawnienie kary;
- ocena ryzyka i jej wpływ na uzasadnienie ochrony.

Wspomniane wnioski i zalecenia opierają się na streszczeniach dyskusji służących wymianie wiedzy zorganizowanych przez Europejską Sieć Zapobiegania Przystępczości w dniu 12 września 2013 r. w Wilnie, w dniu 21 maja 2013 r. w Dublinie i w dniu 19 września 2012 r. w Larnace, odpowiedziach udzielonych przez 11 państw członkowskich na kwestionariusze wprowadzone przez prezydencję litewską przed dyskusjami służącymi wymianie wiedzy w Wilnie oraz streszczeniach dyskusji prowadzonych podczas konferencji dotyczącej najlepszych praktyk w 2013 r., streszczeniu publikacji ESZP z serii *toolbox* nr 4 „Zwalczanie przemocy domowej w UE – zasady i praktyki”, a także na prezentacjach wprowadzających z konferencji dotyczącej najlepszych praktyk w 2013 r.

Wnioski

Ogólne wnioski

- Podczas konferencji wielokrotnie podkreślano znaczenie multidyscyplinarnego i wieloagencyjnego podejścia. Za właściwy kierunek dalszych działań uznano odejście od podejścia monolitycznego i opartego na konsensusie. Oznacza to również odwagę podjęcia dyskusji pomimo różnicy stanowisk.
- Bezpieczeństwo ofiar stanowi główny cel zapobiegania przemocy domowej. Wszystkie podejmowane środki i wdrażane narzędzia służą osiągnięciu tego nadrzędnego celu.

---

³¹ Opublikowane przez prezydencję litewską.

- Trudno jest utrzymać wysoki poziom profesjonalizmu wszystkich podmiotów zaangażowanych w podejmowanie działań w związku z przypadkami przemocy domowej bez organizowania ciągłych szkoleń z zakresu zwalczania przemocy domowej.
- Ogólne podnoszenie świadomości za pomocą kampanii publicznych jest postrzegane jako istotne działanie na rzecz zapobiegania przemocy domowej i promowania braku tolerancji dla przemocy.
- Konkretnie działania mogą doprowadzić do zwiększenia statystyk policyjnych, ale w tym przypadku wyższe dane liczbowe mogą oznaczać wpływ podjętych działań. Wzrost liczby zgłoszeń na policję może być sygnałem, że więcej osób podejmuje działania mające na celu uwolnienia się od przemocy.
- Wczesne zapobieganie za pomocą interwencji w szkołach może pomóc zmienić tolerancyjne nastawienie i zachowania wobec przemocy poprzez przeciwdziałanie im w młodym wieku.
- Przemoc domowa i przemoc ze względu na płeć stanowią problemy, z którymi mierzy się prawie każde państwo unijne, niemniej środki podejmowane przez państwa członkowskie i narzędzia przez nie wprowadzane mogą się różnić w zależności od kontekstu i społeczeństwa.
- Mówiąc o przemocy ze względu na płeć, należy uwzględnić aspekt kulturowy. Oznacza to, że koncepcje rodziny i relacji partnerskich mogą różnić się w całej UE.

Taktyka i działania obowiązkowe w ramach reakcji podstawowej

- Reakcja podstawowa w większości państw członkowskich obejmuje przerwanie przemocy przez interwencję policji, udzielenie pierwszej pomocy ofierze, pojęcie działań przeciwko sprawcy, zarejestrowanie faktów, zebranie dowodów, poinformowanie służb społecznych i współpraca z nimi oraz zakładami opieki zdrowotnej i organizacjami pozarządowymi oraz poinformowanie ofiary o możliwościach pomocy.
- Kwestia tego, czy istnienie szczególnych przepisów dotyczących przemocy domowej jest konieczne, zależy od tradycji prawnej. Większość państw członkowskich nie posiada szczególnych przepisów dotyczących działań podejmowanych w szczególności w ramach podstawowej reakcji na przypadki przemocy domowej. Opisy działań podejmowanych w ramach podstawowej reakcji na przypadki przemocy domowej znajdują się głównie w przepisach dotyczących policji i kodeksie karnym.
- Niektóre państwa dysponują wewnętrznymi procedurami lub specjalnymi przewodnikami dla policjantów dostarczającymi informacji na temat sposobu postępowania w przypadku tego rodzaju incydentów.
- W większości państw członkowskich jednostki policji zajmujące się przemocą domową nie zatrudniają specjalistów. Czasami wyspecjalizowani funkcjonariusze zajmują się sprawami dotyczącymi przemocy domowej, lecz zwykle zajmują się oni również innymi sprawami związanymi z porządkiem publicznym.

- Tylko kilka państw członkowskich stosuje narzędzia techniczne (np. opaski na nadgarstek) w sprawach dotyczących przemocy domowej, lecz wyłącznie w tych przypadkach, w których zagrożenie dla ofiary jest naprawdę znaczne.
- W pracy z rodzinami, które doświadczyły przemocy domowej, jedną z najważniejszych kwestii taktycznych jest opracowanie narzędzi, które pozwolą wyeliminować wtórną wiktymizację.
- Zgodnie z przepisami wydawanie tymczasowych zakazów zbliżania się/ nakazów ochrony, będących jednym z głównych narzędzi zapobiegania wtórnej wiktymizacji, często należy do kompetencji sądów. W niektórych państwach członkowskich przepisy szczególne umożliwiają policji bezpośrednie udzielanie takiej ochrony ofiarom w ramach natychmiastowej reakcji na przypadek przemocy domowej, co pozwala oszczędzić czas i zapewnić ofierze bezpieczeństwo.

Mechanizmy wsparcia społecznego dla ofiar przemocy

- Przemoc domowa jest zagadnieniem horyzontalnym, które wymaga zintegrowanego podejścia. Współpraca między wszystkimi partnerami za pomocą koordynacji instytucjonalnej jest niezbędna dla efektywnego wdrażania wszystkich środków.
- Współpraca między organami ścigania i agencjami socjalnymi odbywa się zwykle na dwa sposoby. Pierwszy z nich to model odgórny, który opiera się na planie krajowym i w ramach którego instytucje rządowe przekazują odpowiedzialność praktykom. Może być on wdrażany w sposób formalny albo nieformalny. Drugim modelem jest model oddolny, który jest zdecentralizowany i w ramach którego inicjatywy są wszczynane przez organizacje pozarządowe, policję, prokuraturę, głównie za pośrednictwem podmiotów udzielających wsparcia społecznego.
- Wsparcie udzielane ofiarom przemocy domowej po zdarzeniu zawsze wiąże się z multidyscyplinarnym podejściem, lecz jest udzielane i koordynowane głównie przez organizacje pozarządowe: wyspecjalizowane ośrodki pomocy, służby udzielania wsparcia ofiarom, ośrodki interwencji lub instytucje rządowe i organizacje społeczeństwa obywatelskiego finansowane lub współfinansowane przez państwo.
- Współpraca międzyagencyjna pomiędzy organami ścigania, agencjami socjalnymi udzielającymi pomocy ofiarom i innymi partnerami społecznymi jest przewidziana w ustawodawstwie większości państw członkowskich. Niektóre państwa członkowskie wprowadzają systemy zarządzania jakością w celu zwiększenia jakości usług.
- Nie wszystkie państwa członkowskie mają krajowego koordynatora do spraw zapobiegania przemocy domowej; często istnieje kilka instytucji, które dzielą odpowiedzialność, niemniej niektóre państwa członkowskie mają nawet koordynatorów regionalnych/lokalnych, którzy zajmują się przemocą domową na etapie przedsądowym.
- Wolontariusze stanowią o sile działań na rzecz wsparcia ofiar i w znacznej mierze przyczyniają się do sukcesu łańcucha wsparcia.
- Powody, dla których osoby nie zgłaszają przestępstw, są znane i stanowią przedmiot obszernych analiz i badań. Należą do nich: brak wiedzy na temat

bezprawności czynu, lekceważenie czynu, brak wiary w powodzenie dochodzenia, strach przed ujawnieniem niektórych aspektów życia prywatnego lub intymnego, wstyd, poczucie winy, obawa przed odwetem, brak wiary w wymiar sprawiedliwości i systemy wsparcia.

- Podnoszenie świadomości jest zadaniem stałym podczas koordynowania wsparcia dla ofiar przemocy domowej.

Mediacja w przemocy domowej

- Innowacyjne zastosowanie mediacji w praktyce pokazuje, że możliwe i pomocne jest jej stosowanie w sprawach dotyczących przemocy domowej, konieczna jest jednak staranna ocena poszczególnych przypadków zastosowania przemocy i ich konsekwencji, jak również oczekiwań ofiary.
- Można stwierdzić, że mediacja w sprawach dotyczących przemocy domowej jest skuteczna głównie wtedy, gdy przemoc ma charakter psychiczny lub ekonomiczny, a ofiara nie doznaje cięższych uszczerbków na zdrowiu.
- W większości przypadków model mediacji w kontekście przemocy domowej nie jest zorientowany na pojednanie, ale raczej na znalezienie odpowiedniego, racjonalnego rozwiązania satysfakcjonującego obie strony konfliktu.
- Tylko w niektórych państwach członkowskich pojednanie i mediacja są dostępne w przypadku najczęstszych form przemocy domowej. Sąd może powołać się na nie na etapie postępowania przedsądowego, w trakcie procesu lub nawet w wyroku.
- W większości państw członkowskich mediacja stanowi element programu dla sprawców lub część usług wsparcia udzielanego ofiarom.
- Zasadniczo etap pojednania nie ma wpływu na sankcję karną. W przypadkach, w których mediacja nie ma wpływu na postępowanie sądowe, stanowi ona alternatywę dla postępowań karnych i prowadzi do zakończenia postępowania sądowego lub może wpływać na poziom sankcji na podstawie indywidualnej oceny.
- Podczas postępowania przygotowawczego lub procesu pojednanie i mediację przeprowadzają sądy. Organizacje pozarządowe realizują projekty subsydiowane, koordynowane przez wyspecjalizowane służby. W niektórych państwach członkowskich akredytowani mediatorzy lub pracownicy Służby Probacji i Mediacji są uprawnieni do przeprowadzania mediacji wśród ofiar przemocy i ich rodzin.

Programy zmiany agresywnych zachowań i ich wpływ na przedawnienie kary

- Programy zmiany zachowania sprawców mogą odegrać ważną rolę w zapobieganiu powtarzaniu się aktów przemocy domowej. Dlatego też powinny one stanowić część multidyscyplinarnego podejścia.
- Zakres programów zmiany agresywnych zachowań i przepisy je regulujące są różne w poszczególnych państwach członkowskich, lecz działania takie są często inspirowane dobrymi praktykami międzynarodowych partnerów.

- Skuteczność interwencji za pośrednictwem programu korygowania zachowania sprawców jest dużo wyższa, gdy w działania zapobiegawcze jest zaangażowany zarówno sprawca i ofiara/ofiary, jak i członkowie rodziny, którzy byli świadkami przemocy.
- Ośrodki interwencji kryzysowej dla mężczyzn pomagają mężczyznom radzić sobie z problemami psychologicznymi, emocjonalnymi i społecznymi, co przyczynia się do zapobiegania przemocy domowej w ich rodzinach.
- Zmiana agresywnych zachowań ma znaczenie nie tylko w przypadkach, gdy agresywna osoba nadal mieszka z rodziną, ale również w przypadku, gdy związek się rozpada. W związku z tym agresywna osoba powinna otrzymać wsparcie, aby poprawiła swoje zachowanie w związkach i nauczyła się rozwiązywać problemy skuteczniej, tj. w sposób wolny od przemocy.

Ocena ryzyka i jej wpływ na uzasadnienie ochrony

- W trakcie konferencji podkreślono, że zainteresowanie oceną ryzyka pojawiło się stosunkowo niedawno, dopiero w ciągu ostatnich 25 lat. Ten obszar badań jest bardzo ważny z punktu widzenia ochrony ofiar i podejmowania próby ograniczenia niebezpiecznych i szkodliwych zachowań.
- Przy wprowadzaniu programów zapobiegania przestępczości w odniesieniu do przemocy domowej nie zawsze ocenia się czynniki ryzyka wystąpienia przemocy lub niektórych jej etapów.
- Szczegółowa ocena każdego rodzaju ryzyka w danej sprawie jest konieczna w celu ochrony ofiary, określenia intensywności działań policyjnych i prawnych, sformułowania planów zarządzania i wskazania potrzeb w zakresie traktowania.
- Ocena ryzyka zwykle obejmuje trzy etapy: (i) gromadzenie informacji i ich przegląd – identyfikację przypadków wysokiego ryzyka, koncentrowanie się na ograniczonych zasobach; (ii) ocenę i kodowanie różnych rodzajów ryzyka; oraz (iii) identyfikację strategii zarządzania ryzykiem, tj. sporządzanie planów zarządzania i interwencji.
- Główne podejścia w ramach oceny ryzyka są następujące: metoda kliniczna (oparta na doświadczeniu i kwalifikacjach osoby przeprowadzającej ocenę oraz jednostkowym doborze informacji oddzielnie dla każdego przypadku), metoda aktuarialna (ocena i łączenie informacji z zastosowaniem ustalonych i wyraźnych reguł, przejrzystych kryteriów doboru informacji i statystycznie istotnych grup) i ustrukturyzowany profesjonalny osąd (połączenie podejść, dobór informacji na temat osobowości i kontekstu, wiedza teoretyczna i interpretacja własna oraz krótka dyskusja na temat użyteczności oceny ryzyka w praktyce).
- Ocena ryzyka przemocy jest złożonym działaniem, wymagającym szeregu umiejętności i kompetencji, którego struktura jest inna w zależności od przypadku.
- Ponadto należy zauważyć, że ocena ryzyka nigdy nie jest wolna od ryzyka. Przewidzenie ludzkiego zachowania w pełni nie jest możliwe. Najlepszym sposobem na rozwikłanie złożoności agresywnych/niebezpiecznych zachowań jest

zachowanie zdrowego rozsądku w połączeniu z zastosowaniem wiedzy teoretycznej.

Zalecenia w zakresie zapobiegania przemocy domowej

Zalecenia ogólne

- Partnerzy społeczni powinni dołożyć starań na rzecz współpracy między zainteresowanymi stronami i zaangażowania ich w ten proces. Istotna jest komunikacja międzyinstytucjonalna. Zdecydowanie godne polecenia są partnerstwa między społeczeństwem obywatelskim i agencjami państwowymi, niezależnie od szczebla.
- Działania zainteresowanych stron powinny być ukierunkowane na dobro ofiary. Należy opracować pewne narzędzia, np. dotyczące oceny ryzyka, w celu zapobiegania powtarzaniu się przemocy domowej, niemniej pomoc i wsparcie dla ofiar powinny stanowić kluczowe elementy.
- Wyszukoleni specjaliści zajmujący się przypadkami przemocy domowej powinni mieć dużą wiedzę na temat dynamiki i różnych profili przemocy ze strony partnera. Powinni być w stanie dokonać oceny sytuacji, korzystając zarówno z wiarygodnych narzędzi oceny ryzyka, jak i kierując się własną intuicją, oraz angażując zarówno ofiarę, jak i sprawcę.
- Wspólne szkolenia funkcjonariuszy policji, sędziów, prokuratorów, biegłych sądowych oraz pracowników socjalnych lub medycznych mogą pomóc w wypracowaniu jednego stanowiska i wspólnej strategii reagowania na przemoc domową.
- W przypadku współpracy z wieloma agencjami lub służbami zaleca się wyznaczenie jednej osoby do koordynowania działań. Na przykład warto rozważyć wskazanie niezależnej osoby prowadzącej sprawę (niezwiązanej z policją, wymiarem sprawiedliwości czy opieką społeczną), która koordynuje i monitoruje każdą pojedynczą sprawę. Zalecane jest również ustanowienie ogólnokrajowej, multidyscyplinarnej grupy roboczej bądź komisji lub komitetu, z udziałem organizacji pozarządowych.
- Równolegle do innych działań zapobiegawczych należy organizować kampanie na rzecz zwiększania świadomości. Uznaje się je za jeden z najlepszych sposobów docierania do ofiar, mogą one również wpłynąć na wzrost liczby zgłoszeń dotyczących przemocy domowej.
- Należy podjąć wysiłki w celu ujawnienia utajonej przemocy domowej, która często jest ukrywana. Konieczne jest przyjęcie podejścia wykraczającego poza same dane liczbowe.
- Programy wczesnego zapobiegania, które mogą potencjalnie zmienić zachowanie młodych ludzi i ich nastawienie do przemocy domowej, powinny stanowić część pakietu wczesnego zapobiegania przestępczości, wprowadzanego w szkołach przez główne zainteresowane strony.
- Niezmiernie istotna jest wymiana idei, wiedzy, praktyk i badań między państwami członkowskimi w celu przyjęcia różnych dobrych praktyk.

- Zaleca się podejmowanie działań zarówno na szczeblu unijnym, jak i krajowym, oraz uwzględnianie różnic kulturowych i kontekstu. Nie można na przykład zakładać, że koncepcja płci, rodziny i przemocy jest taka sama na północy i na południu Europy. Dlatego też międzynarodowe działania w tym zakresie powinny być zawsze podejmowane w określonym kontekście.
- Wczesna interwencja może ograniczyć potencjalne przyszłe koszty w zakresie zdrowia, polityki społecznej i profesjonalnych zasobów i może wywołać długoterminowe pozytywne skutki dla społeczności.

Taktyka i działania obowiązkowe w ramach reakcji podstawowej

- Mimo że preferowane jest wprowadzanie prawodawstwa, którego głównym celem jest przeciwdziałanie przemocy domowej, przejrzysta taktyka i opisy ukierunkowanych działań mogą istnieć w ramach różnych przepisów i innych aktów wykonawczych; w proces wczesnego reagowania można włączyć organizacje pozarządowe, służby społeczne oraz specjalne szkolenia.
- Specjalistyczne zespoły policyjne ds. zwalczania przemocy domowej mogą wpłynąć na podniesienie jakości reagowania. Zaleca się wyznaczenie w każdym komisariacie policji co najmniej jednego funkcjonariusza koordynującego do spraw dotyczących przemocy domowej. Zadaniem takiego funkcjonariusza byłoby prowadzenie współpracy z organizacjami pozarządowymi i ofiarami oraz sprawdzanie, czy sprawca wywiązuje się z wyznaczonych obowiązków.
- Zapobieganie wtórnej wiktymizacji powinno być priorytetem wśród innych elementów taktycznych. W proces ten należy zaangażować nie tylko policję, ale także organizacje pozarządowe i służby społeczne, uwzględniając tym samym szerszy aspekt społeczny problemu przemocy domowej. Skuteczne podejście wymaga zasadniczo szczegółowych i ustrukturyzowanych wytycznych.
- Zdecydowanie godne polecenia jest podejście przyjęte w niektórych państwach Unii Europejskiej, gdzie policja może bezpośrednio wydawać zakaz zbliżania się. Zapewnia to szybszą reakcję na przypadki przemocy domowej oraz większe bezpieczeństwo dla ofiary.

Mechanizmy wsparcia społecznego dla ofiar przemocy

- Wydaje się, że podejście multidyscyplinarne stanowi dobre narzędzie w przypadku niemal wszystkich rodzajów środków zapobiegania przestępczości. Chociaż wzmacnianie skutecznego podejścia jest ważne, podstawowym zadaniem jest ochrona ludzkiego życia. Przyjęty model należy dostosować do kontekstu kulturowego, społecznego i prawnego w danym kraju.
- Wydaje się, że jedną z głównych zainteresowanych stron w tej konkretnej dziedzinie zapobiegania przemocy domowej są organizacje pozarządowe zajmujące się udzielaniem wsparcia ofiarom. Ich wysiłki powinny być wspierane przez rząd i społeczeństwo. Dobrze zorganizowane i prężnie działające służby wsparcia dla ofiar w ramach sieci krajowej mogą doprowadzić do ujednolicenia wsparcia i podniesienia jakości.

- W celu zapewnienia wsparcia dla ofiar i podniesienia jego jakości należy wprowadzić system zarządzania jakością i wyznaczyć krajowego koordynatora ds. zapobiegania przemocy domowej.
- Należy promować w społeczeństwie pracę wolontariuszy i do zachęcać do jej podejmowania. Bezpłatna infolinia, za pośrednictwem której ofiary mogą skontaktować się z policją lub organizacjami pozarządowymi, może pomóc w zwiększeniu liczby zgłoszeń przypadków przemocy domowej i zapobieganiu powrotowi sprawców do przestępstwa.
- W obliczu tego, że ofiary niechętnie dokonują zgłoszeń, specjaliści ds. przestępczości muszą zwiększyć skuteczność swoich działań w zakresie komunikacji, na przykład wyjaśniając znaczenie zgłoszenia przestępstwa, obalając argumenty przemawiające za milczeniem i przede wszystkim gwarantując ofiarom prawo do informacji.
- Ważne jest przełamywanie tabu, zwiększanie świadomości na temat przemocy domowej, mówienie o tej kwestii i podkreślanie, w sposób jak najbardziej obrazowy, konsekwencji bycia ofiarą przemocy. Ponadto należy podejmować stałe wysiłki na rzecz zaangażowania decydentów w ten proces.
- Model interwencji mającej na celu wspieranie ofiar powinien koncentrować się na ofierze jako KLIENCIE, z poszanowaniem jej potrzeb, decyzji i opinii.
- Model interwencji powinien także opierać się na zasadzie równych szans i równego traktowania oraz na zasadzie braku dyskryminacji ze względu między innymi na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię, orientację seksualną, wiek, status ekonomiczny, poziom wykształcenia czy poglądy.
- Interwencje mające na celu wspieranie ofiar przemocy domowej powinny odbywać się jak najwcześniej, najlepiej zawsze w ramach bezpośredniej współpracy z wszystkimi zainteresowanymi podmiotami – policją, sądami i innymi organizacjami. Ma to na celu zapobieżenie eskalacji przemocy, zmniejszenie skutków wiktymizacji i zapobieżenie wtórnej wiktymizacji, której często doświadczają ofiary przemocy domowej.

Mediacja w przemocy domowej

- Decyzja o ewentualnym włączeniu mediacji do działań służących zapobieganiu przemocy domowej w każdym państwie członkowskim powinna opierać się na kontekście prawnym. Ponadto należy podkreślić, że mediacja wchodzi w zakres działalności prowadzonej przez poszczególne instytucje.
- Godnym polecenia rozwiązaniem może być dostosowanie zachowania sprawcy do poziomu kary, jeżeli system prawny na to pozwala.
- Choć mediacja przyczynia się do tworzenia nowej, wolnej od przemocy kultury związków, zapotrzebowanie na mediację w sprawach dotyczących przemocy domowej powinno być oceniane indywidualnie dla każdego przypadku.
- Zaleca się, aby mediację w sprawach dotyczących przemocy domowej prowadzili specjalnie przeszkoleni mediatorzy z co najmniej kilkuletnim doświadczeniem.

- Należy podkreślić, konieczność wyrażenia zgody przez ofiary na udział w mediacji oraz że w każdej chwili mają one prawo wycofać się z tego procesu.

Programy zmiany agresywnych zachowań i ich wpływ na przedawnienie kary

- Skuteczna interwencja w przypadku przemocy domowej wymaga zaangażowania całego multidyscyplinarnego systemu (tj. wszystkich służb pracujących w obszarach opieki, wymiaru sprawiedliwości oraz na szczeblu gminy/wspólnoty); wymaga ona również współpracy międzyagencyjnej, a nawet międzynarodowej, oraz szybkiej reakcji ze strony specjalistów.
- Zaleca się przeprowadzenie oceny ryzyka danej sytuacji, zanim sprawca przystąpi do programu zmiany zachowania. Podstawą interwencji powinna być dobra diagnoza sytuacji; instrumenty oceny ryzyka odpowiednie w sprawach dotyczących przemocy domowej obejmują perspektywę ofiary, ocenę szansy powrotu do przestępstwa, ryzyko bezpośrednie i długoterminowe oraz ryzyko wystąpienia skrajnych i ciężkich form przemocy domowej.
- W miarę możliwości równolegle do głównego programu należy prowadzić program monitorowania z udziałem małżonka sprawcy i członków rodziny.
- W przypadku gdy para zdecyduje się na dalsze mieszkanie razem, ważne jest udzielenie wsparcia obojgu małżonkom.
- Sprawca powinien nauczyć się rozpoznawać sygnały ryzyka, zdawać sobie sprawę z przyczyny przemocy i swojej własnej roli w związku oraz jego dynamiki, ponosić odpowiedzialność za (agresywne) zachowanie, nauczyć się nowych strategii, zdobyć praktyczne umiejętności niezbędne do stworzenia bezpiecznego związku, być gotowym i zmotywowanym do podjęcia dalszej terapii (jeżeli zostało to wskazane).

Ocena ryzyka i jej wpływ na uzasadnienie ochrony

- Zasadniczym elementem zapobiegania sytuacjom kryzysowym i zarządzania nimi jest identyfikacja czynników ryzyka wiktylizacji. Należy zidentyfikować możliwe do wykorzystania taktyki ukierunkowane na minimalizację lub zapobieganie przemocy oraz stosować je, wykorzystując dane empiryczne.
- Należy opracować skuteczne modele przewidywania i zapobiegania, które będą miały zastosowanie do wielu spraw.
- Podejmowanie działań w zakresie edukacji, kształtowania postaw i podnoszenia świadomości wśród ludzi młodych (dzieci i młodych dorosłych) może stanowić strategię, która przyczyni się do zmniejszenia możliwego zagrożenia przemocą w przyszłości.
- Należy opracować specjalne programy szkoleniowe dla specjalistów, którzy zajmują się sprawami dotyczącymi przemocy, zapewniając im aktualne informacje i specjalne narzędzia pracy.

Dane kontaktowe:

Sekretariat ESZP
tel.: +32 2 557 33 30
faks: +32 2 557 35 23
e-mail: eucpn@ibz.eu
strona internetowa: www.eucpn.org

[D.P.: Philip Willekens – Waterloolaan / Bd. de Waterloo 76 1000 Bruxelles/Brussel]

Veiligheid en Preventie
Sécurité et Prévention

